

Mindazonáltal elég marad a követni és sok az irigyelni való. Az ünnepet csak meg kell tisztítani mindattól, a mi külsőség és irigységkeltő a hagyományból rajta tapad, hogy oly eszközzé váljék, mely az egyes iskolák körén túl is egyesítse és az összetartozás tudatával ihlesse a tanuló fiatalságot. Tornaversenyeink szintén csak oly alkalommal gyűjtik egybe a deákságot, mikor a harcz egyszersmind feltékenységet is kelt. A hol két intézet egymással szomszédos, ott úgyis ilyen magatartásra és ellenséges érintkezésre legnagyobb a hajlandóság; minden frissen lehullott hó elegendő casus belli. Ezzel ellentétben a főváros kerületenkint, a vidéki városok közül pedig azok, melyekben több egyenlő fokú tanintézet áll fönn, közös ünneplésre gyűjthetnék növendékeiket a munkásság megkezdése és berekesztése alkalmából, esetleg más jelentős napon.

Ennyiben utánzásra indíthat a középiskolák párisi nagy ünnepe. Itt, ha a gondolat elfogadható, a megvalósítás módunkban van, mert rajtunk áll. De mennyi mindenféle tekintetben csak áhító irigység és kétkedő kérdés az, a melyet a párisi intézmény szemlélése támaszt! Vajjon a mi minisztereink is találnának időt reá, hogy egy középiskolai gyülekezetnek szenteljék idejüket és ékesszólásukat? Vajjon a mi főiskoláink professorai is elegendő oknak találnák az ily összejövetelet, hogy testületükkel növeljék és emeljék? Vajjon minálunk a közoktatás körén túl is oly vonzó erejűnek bizonyúlna egy évente visszatérő ünnepszeg? Vajjon a mi közönségünk is úgy versenyezne a meghívókért, oly türelmesen várakoznék a megnyitásra és oly kitartással kísérné a lefolyást? És közéletünk szerepvívői is annyira méltatnák-e a nevelésügyi nagy napokat? Aztán pedig hol vannak azon társadalmi szervezkedések, melyek az egyes tanulmányokra a középiskolában akarnak bátorítani? De minek szaporítani a kérdőjeleket, mikor a felelet rájuk úgy is csak gondolatjel.

HELLER BERNÁT.

A TANFELÜGYELŐI SZAKVIZSGÁLAT.

Halász Ferencznek e cím alatt közzétett cikkéhez kívánok hozzászólni, annál is inkább, mert e folyóirat szerkesztősége nyilvános eszmecsere alá bocsátotta az ügyet s mert magam is «Tanfelügyeletünk» címmel hosszabb cikket írtam volt a Magyar Pædagogiai Szemle 1891. évi folyamába, fő tekintettel épen ez intézmény reformjára. Fontos lévén az ügy, nem árt, ha több szempontból is megvilágosítják; s remélem, hogy több mint tíz évi tanfelügyelői tapasztalatom alapján néhány tárgyilagos és gyakorlati eszmével hozzájárulhatok a kérdés megoldásához. Ime felhasználás kedvéért szerény nézeteim.

Igaz ugyan, hogy vannak nem szakértő egyénekből lett tanfelügyelők is, a kiknek a tanítás mestersége és annak felügyelete legkevésbé sem volt kenyere és mestersége pl. doktorból, jogászból, papból s más hivatású emberekből lettek tanfelügyelökké, azonban hosszas gyakorlatuk és rátermettségük által a legjobb tanfelügyelökké váltak — a mint ezt vitatnunk sem kell. De kevés tapasztalatra van szükségük, és igen rövid időre azon embereknek, s azokból válnak legjobb és legkitünőbb tanfelügyelők, a kiknek kezdettől fogva *tanítás a kenyere és mestersége*. Épen azért és legelső sorban bátran adhatjuk kipróbált tanítói emberek kezébe a tanfelügyelői tisztelet, mintegy megérdemelt előléptetési jutalmat. Mert a tanfelügyelői állások legzélszerűbb betöltése úgy lenne elérve, *ha minden szakvizsgától eltekintünk is, hogy ha az illető okvetetlenül tanítói oklevéllel bír, a kit kineveznek*. Mert az már bizonyos, *hogy csak az tud valóban szakfelügyeletet gyakorolni tankerületében, keze alatt lévő iskolákra és tanítóokra, a ki maga is tanító, a ki érti a tanítás mesterségét*. Az ilyen ember ha belép egy meglátogatandó iskolába, azonnal tudja, hogy hányadán áll a dolog, mesterségét mennyire értő tanítóval van dolga. Az tud bírálni, az tud útbaigazítást adni. Az ilyennek aztán felesleges a szakvizsgatétel, ha *4—5 évi tanfelügyelői irodai munkássága, gyakorlata van, főleg, ha e mellett már a tanfelügyelői irodai hivatalkodása előtt úri, főrangú családoknál is pár évig nevelősködött, hol társadalmi simultságot is szerzett, látóköre is szélesbült, esetleg ha még irodalmilag is névre tesz szert; az ilyen ember aztán minden bizonynyal meg fogja állani heiyét*. A reformálásnál a fősuly a tanfelügyelői személyzet kinevezésére fektetendő. A milyen egy hivatalos személyzet, olyan annak a munkálkodása is.

A *szakvizsga-tételt* olyantól lehetne megkívánni, a ki nem tanítói elemből, hanem idegen, elütő képzettségű és hivatali állásból került tanfelügyelői irodába; de attól is nem egy évi tanfelügyelői irodai gyakorlat után kellene a szakvizsgát kívánni; *mert minimumot véve is, 3—5 évi hivatalos praxis legalább is kell ahhoz, hogy a tanfelügyelői sok oldalú képzettséget kívánó állással járó ezersféle ismereteket elsajátíthassa az illető*.

A szakvizsgára bocsátandótól pedig nemcsak statisztikai és más hivatalos eljárásokról követelendő a vizsgatétel; *hanem legnagyobb súly a különféle tantárgyak módszertanára és helyes taníthatására lenne fektetendő*. Mert nemcsak adminisztratív felügyeletre és vezetésre, hanem gyakorlati és pädagogiai képzettségre emelkedett egyénekre van szükség a tanfelügyelői kinevezéseknél.

Hogy «egységes szellemű tanfelügyeletről most szó ne lehessen, mert a hány tankerület, ugyanannyi eljárás van szokásban», s «egy

helyt túlbuzgóság, más helyen semmit tevés», — ezekre nézve az alábbi pár észrevétellel felelek.

Már a központból omló egyöntetű tartalmú körrendeletek is, csaknem egyforma, egyöntetű eljárásra és a jelenleg lévő irodai nem kielégítő személyzetét túlon túl feglalkoztató hivatalos működésre sarkalják, minden akarás és nem akarás nélkül a tanfelügyelőket. Még pedig úgy annyira, hogy nemcsak a hivatalos órákat, hanem a vasárnapokat is ugyancsak jól használják fel, hogy a folyó mindennapi s időhöz kötött garmadával álló munkahalmazt fennakadás nélkül leőrölhessék. Csak pár napi betegeskedés ütne be a tanfelügyelői hivatalos személyzet körébe: még akkor kell munkába látni, hogy helyre állítsák az elijesztő módon felgyülemlett hivatalos teendőket. Hát a hivatalos iskolalátogatások, melyekre a miniszter és rendeletei a fősulyt fektetik, mennyi időt kívánnak? Csak a mi közepes vármegyénket véve 3—4 ezer hivatalos ügydarabjaink lelkiismeretes elvégzése mennyi időt fogyaszt? Most a sok statisztikai és más nyilvántartások ellenőrzésére irányuló sok időt kívánó hivatalos munkák végzését is vegyük ide. S tegyük azt is ide, hogy *mindazt egy tanfelügyelőnek és tollnokának kell elvégezni*. A sok írásban, munkában estvére kelve belekábulunk, belefáradunk. Nem is említtem az ezen tankerületre eső 24 millennáris iskola szervezésével felmerült egész levéltárra való irathalmazt és mintegy fél ezer közigazgatási ügydarab elintézését. A törvény, a szükség ugyancsak tevékenységre sarkalják a tanfelügyelőt!

Egész új élet, új törvények, megsokasodott munkásság van e téren is; kivált újabban. Tanítók fizetésrendezése; gazdasági ismétlődő iskolák állítása; állami iskolák emelése, kiseddévők létesítése, nyugdíj módosítása, hogy csak a *Wlassics* kezdeményeit említsem.

Ezekhez sorakozik most a *tanfelügyelőség reformálása* is. E keretbe befoglalandó lenne az is, hogy a legkisebb tankerületekben is legalább 1 tanfelügyelő és 1 tollnok legyen; a nagyobbakban 1 tanfelügyelő, 1—2 segéd tanfelügyelő és 1 tollnok is. Normális állapotokat tekintve, a hány száz iskola van egy tankerületben, ugyanannyi rendes személyzetből kellene a tanfelügyelőségnek állnia. Míg minden tanfelügyelői iroda kielégítő személyzettel nincsen ellátva, addig a *járási tanfelügyelétről* szó se legyen.

Mert a járási tanfelügyelőségek szervezésével a mostani munka még szaporodnék, melyet a mostani hivatalos személyzet így sem bír; akkor a központi tanfelügyelőkhöz a járásiaktól amúgy omlana az iskolalátogatásokról s azokból kifolyó ügyekről szóló hivatalos ügydarabok sokasága, és így másod s harmadlagos kezéből jönnének az ügyet késleltető hivatalos iratok. Ez csak akkor lesz czélszerűen életbe léptethető,

ha a jelenleg működő tanfelügyelőségi irodák személyzete teljes lesz, s erőkkkel jól el lesz látva.

Kissé el is tértem a felvetett themától; de készakarva tettem; kis irányt vázoltam a tanfelügyelet reformálása küszöbén, arról, a mi annak keresztülvitelénél nézetem szerint a legfontosabb. Együttal pedig ezen cikkem elején említett s ugyancsak a tanfelügyelőség reformálására írott cikkem tartalmát is becses figyelmébe ajánlom az érdekelt köröknek.

Marosvásárhelyt.

BARTÓK LÁSZLÓ.

A POLGÁRI ISKOLAI IV. OSZTÁLYBELI TANULÓK PÁLYAVÁLASZTÁSÁRÓL.

Az Országos Közoktatási Tanács f. é. január hó 25-én kelt fölterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elrendelte, hogy az illetékes iskolai hatóságok pontos kimutatásokat készítsenek a folyó 1896/97-iki tanévben a polgári iskola IV-ik osztályába járó tanulók pályaválasztásáról. E kimutatások a f. é. márczius hó 16-dikán kelt miniszteri rendelettel használat végett a Tanács rendelkezésére bocsáttattak s eredményöket a Tanács titkára, Sebestyén Gyula, pontos táblázatokkal illusztrált tájékoztató jelentésben foglalta össze, melyből a legtanulságosabb adatokat a következőkben közöljük.

Kimutatást csupán 89 iskola terjesztett föl, holott a XXV. miniszteri jelentés szerint az 1894/5 évben 95 polgári fiú-iskola volt az országban (a makói, nagy-enyedi, ó-becsei, szerb-nagy-szent-miklósi, titeli és gy.-ditrói iskolákról nincs tudósítás). A kimutatások teljességén esett csorba azonban nem oly nagy, hogy az eredmények s az ezekből levonható tanulságok általános érvényességét csökkentené. Nagyobb kárára van a kimutatások értékének az a körülmény, hogy nem egységesen megállapított kérdésekre adták meg a feleletet. Több oly kimutatás van nevezetesen, a melyben csak a választott pálya van általánosan megemlítve, a hozzá vezető iskoláról pedig szó sincs. E miatt az összes kimutatásoknak egységes keretbe való foglalása némi nehézséggel járt ugyan; de a dolog érdemét tekintve azért bajt nem okozott. A hol kétség nem merült fel az illető adat hova tartozandósága iránt, ott az be van vezetve az illető rovatba; a hol ez nem volt lehetséges, ott Sebestyén az adatot a «bizonytalanok» rovatába helyezte. Az alábbi egybeállítás tanuskodik róla, hogy e rovatba az összes tanulóknak csekély töredéke (5%-a) jutott csupán.

A f. iskolai évben a felsorolt 89 polgári iskola IV-ik osztályába járt összesen 2447 tanuló (az utolsó miniszteri jelentés szerint 1894/5-ben 2199). Ezek közül: